

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Sēlijas reģionam 2020. gadam

III DĀRZENI

SLIMĪBAS

KARTUPEĻU LAKSTU PUVE (*Phytophthora infestans*)

Šī postīgā slimība, kas inficē lapas, stublājus un bumbuļus, reģiona kartupeļu stādījumos sastopama katru gadu. Tās attīstību un izplatību, galvenokārt, ietekmē temperatūra. Biežāk pirmās lakstu puves pazīmes novērojamas lapu sakļaušanās vagās laikā, kad iestājas mēreni silts (+15-18°C) un mitrs laiks. Savukārt karstā laikā (+25°C) slimības attīstība kļūst lēnāka un +28°C tā apstājas. Pēdējo divu gadu laikā reģiona apsekotajos kartupeļu stādījumos pirmās slimības pazīmes tika novērotas nedaudz vēlāk kā citus gadus, tikai jūlija beigās pēc kartupeļu ziedēšanas (AS 69-71). Stādījumos vērojama atšķirīga šķirņu izturība pret lakstu puvi. Arī šajā sezonā, iestājoties slimības attīstībai labvēlīgiem laika apstākļiem, tā vairāk apdraudēs stādījumus, kur kartupeļi audzēti atkārtoti un stādīti inficēti bumbuļi. Lai mazinātu lakstu puves izplatību, ieteicams audzēšanai izmantot pret slimību izturīgas šķirnes un sēklas materiālu pirms stādīšanas rūpīgi šķirot, atlasot slimības bojātos bumbuļus. Diedzēto kartupeļu stādīšana, augu maiņa, vagu virziens un attālumi arī ierobežos slimības izplatību stādījumā.

KARTUPEĻU LAPU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria saloni*)

Arī kartupeļu lapu sausplankumainība ir izplatīta un ik gadu kartupeļu stādījumos novērota slimība. Tās attīstību veicina sauss un silts laiks (+19-23°C), taču līdzīgi kā lakstu puve, arī sausplankumainības attīstība karstā laikā apstājas. Nereti var būt arī tikpat postoša kā lakstu puve. Apsekotajos kartupeļu stādījumos iepriekšējā gadā pirmās kartupeļu lapu sausplankumainības pazīmes novērotas nedaudz vēlāk, salīdzinot ar 2018. gadu (jūlija sākumā ziedkopu veidošanās un ziedēšanas laikā AS 51-63). Slimības izplatība straujāk pieauga pēc kartupeļu ziedēšanas, bumbuļu attīstības laikā (AS 69-91) jūlija otrajā pusē. Sausi un silti laikapstākļi arī šogad sekmēs kartupeļu lapu sausplankumainības parādīšanos uz lapām. Mazāk postīga tā būs izturīgu šķirņu stādījumos. Slimības izplatību mazinās arī augu maiņas ievērošana un optimālo mēslojuma devu lietošana.

KARTUPEĻU MELNKĀJA (*Erwinia carotovora subsp.atroseptica*)

Ar nelielu izplatību atsevišķos reģiona apsekotajos kartupeļu stādījumos tā sastopama katru gadu. Kartupeļu melnkāja inficē auga virsdaļas un bumbuļus visā veģetācijas periodā (novākšanas, šķirošanas, stādīšanas laikā). Slimības attīstību kartupeļu laukos var veicināt mitra augsne un vēss laiks. Arī šķirņu izturība pret kartupeļu melnkāju ir dažāda. Slimību ir grūti ierobežot. Savlaicīga inficēto ceru izvākšana un iznīcināšana mazinās tās sastopamību stādījumos. Pirms bumbuļu ievietošanas glabāšanai noliktavu dezinfekcijas pasākumi, kā arī turpmāko bumbuļu glabāšanas apstākļu nodrošinājums, arī ierobežos slimības izplatību nākamajā sezonā.

KAITĒKĻI

KARTUPEĻU LAPGRAUZIS (*Leptinotarsa decemlineata*)

Kartupeļu lapgraužu vaboles un kāpuri stādījumos sastopami ik gadu. Stipras invāzijas gadījumā atsevišķos gados var radīt nozīmīgus bojājumus, sevišķi mazākās stādījumu platībās, gandrīz pilnīgi nograuzot lapas. Bieži vaboles uzmeklē jau dīgstošos

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Sēlijas reģionam 2020. gadam

kartupeļus. Pērnā gadā apsekotajos reģiona stādījumos pirmās lapgraužu vaboles novērotas nedaudz ātrāk salīdzinot ar 2018. gadu, - lapu attīstības un sānzinumu veidošanās laikā (AS 15-25) jūnija sākumā (1-2 vaboles uz lauga). Savukārt augu sakļaušanās vagās laikā (AS 31-39), jūnija vidū, novēroti lapgraužu kāpuru bojājumi. Arī turpmāk to izplatība un bojājumi bija nelieli un biežāk bija vērojami laukumveidīgi. Siltā un sausā laikā kartupeļu lapgrauzis stādījumos būs sastopams arī šogad. Savukārt nelabvēlīgie laika apstākļi nereti var ietekmēt kaitēkļa tālāku attīstību un daļa kāpuru mitrā laikā var aiziet bojā.

SPRAKŠĶI (*Agriotes spp.*)

Katru gadu reģiona kartupeļu stādījumos sastopams kaitēklis. Atsevišķos stādījumos sprakšķu kāpuri var radīt nozīmīgus bojājumus un ietekmēt kartupeļu ražas kvalitāti. Mitrums augsnē labvēlīgi ietekmē kāpuru attīstību. Taču pērnā gada sausie laikapstākļi un daudzviet nepietiekams mitruma daudzums, iespējams, nelabvēlīgi ietekmēja jauno sprakšķu kāpuru attīstību. Katru sezonu ražas novākšanas laikā atsevišķos apsekotajos kartupeļu stādījumos novēroti kaitēkļa bojāti bumbuļi. Tā skaitliskai mazināšanai kartupeļu audzēšanai izvēlas no daudzgadīgām nezālēm tīrus laukus. Pirms kartupeļu stādīšanas būtu ieteicams veikt sprakšķu kāpuru klātbūtnes kontroli paredzētā platībā.

LAUKA MAIJVABOLE (*Melolontha melolontha*)

Nozīmīgu kaitējumu ražai var radīt arī lauka maijvaboļu kāpuri, kas bojā kartupeļu bumbuļus, izgraužot tajos dziļus dobumus. Ik gadu kaitēkļa maznozīmīgi bojājumi tiek novēroti atsevišķos reģiona apsekotajos kartupeļu stādījumos. Arī šogad dažādu paaudžu maijvaboļu kāpuri, kas ziemo augsnē, būs sastopami un tie radīs bojājumus vairāk atkārtoti audzētos kartupeļu laukos. Kaitēkļa klātbūtni stādījumos mazinās augsnes apstrāde (dziļa aršana) un rušināšana, kā arī pieaugušo vaboļu savākšana un likvidēšana.

SLIMĪBAS

BURKĀNU LAPU SAUSPLANKUMAINĪBA (TUMŠPLANKUMAINĪBA) (*Alternaria dauci*)

Bieži sastopama un izplatīta slimība, kas bojā burkānu lapas un stublājus. Atsevišķos gados var būt postīga un samazināt gaidāmo ražu. Pie agras inficēšanās var aizkavēties vai vispār neizveidoties sakne, pie vēlākas, ja saknes tiek vāktas mehanizēti, slimības bojātās lapas (trauslas un lūst) var apgrūtināt sakņu novākšanu. Savukārt, inficējoties veģetācijas perioda beigās, slimības attīstība turpinās jau glabāšanas laikā noliktavās. Pērnā gada apsekotajos burkānu sējumos pirmās sausplankumainības pazīmes uz lapām tika novērotas augusta sākumā sakņu attīstības laikā (AS 45-49). Sausie laikapstākļi kavēja tās straujāku attīstību un izplatību sējumos turpmāk. Arī 2020. gadā slimības pazīmes veģetācijas laikā var parādīties, ja iestāsies mēreni silts un ilgstoši mitrs laiks. Burkānu lapu sausplankumainības izplatību sējumos mazinās izturīgu šķirņu un hibrīdu audzēšana, kodinātas sēklas, kā arī optimālo audzēšanas apstākļu nodrošināšana un pareiza augu papildmēslošana.

BURKĀNU LAPU BRŪNPLANKUMAINĪBA (*Cercospora carotae*)

Arī burkānu lapu brūnplankumainība novērojama un izplatīta burkānu sējumos katru gadu. Postošāka tā var būt atsevišķos gados. Strauja slimības attīstība var kavēt sakņu attīstību un nobriešanu, bojātie laksti var traucēt novākšanu.

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Sēlijas reģionam 2020. gadam

Brūnplankumainības attīstība arī šogad būs atkarīga no laikapstākļiem veģetācijas periodā. Lietains, vējains un silts laiks (+23-28°C) būs īpaši piemēroti tās attīstībai. Savukārt, kodināta sēklas materiāla izmantošana, augu sekas ievērošana, nesabiezināti sējumi un savlaicīga nezāļu ierobežošana mazinās šīs slimības izplatību nākošajā sezonā.

ČEMURZIEŽU MELNĀ PUVE (*Alternaria radicina*)

Slimība, kas postīgāka ir glabāšanas laikā, jo var radīt ievērojamus sakņu zudumus. Čemurziežu melnās puves attīstību veicina paaugstināta temperatūra un mitrums. Biežāk pirmās slimības pazīmes uz stublāju pamatnes parādās jau veģetācijas beigās. Apsekotajos burkānu sējumos 2019. gadā čemurziežu melnās puves pazīmes nebija novērotas. Taču iespējams, ka dažviet nevienmērīgais nokrišņu sadalījums reģiona teritorijā atsevišķos sējumos veicināja slimības attīstību gan uz lauka, gan arī vēlāk noliktavās uzglabāšanas periodā. Lai mazinātu slimības izplatību sējumos, jāievēro augu seka, svarīga ir kodināta sēklas materiāla izmantošana, kā arī izturīgu šķirņu izvēle. Slimības izplatību noliktavās mazinās glabāšanai paredzēto sakņu šķirošana (bojāto sakņu atlasīšana), kā arī labas ventilācijas nodrošināšana uzglabāšanas laikā.

KAITĒKĻI

BURKĀNU MUŠA (*Psila rosae*)

Katru sezonu burkānu sējumos sastopams kaitēklis. Burkānu mušas kāpuri bojā burkānu saknes, zem mizas izēdot ejas. Atsevišķos sējumos var radīt nozīmīgus bojājumus, ietekmējot ražas kvalitāti. Apsekotajos laukos burkānu mušas bojājumi biežāk tiek novēroti sakņu attīstības laikā. Arī šogad kaitēklis vairāk apdraudēs sējumus, kuri būs ierīkoti blakus iepriekšējā gadā audzētiem čemurziežu dzimtas augiem, jo burkānu mušas pārlido nelielus attālumus. Kaitēkļa klātbūtni mazinās vēlīna burkānu sēja vai agro sējumu apklāšana (nelielās platībās), dzelteno līmes vairogu izlikšana (novērošanai), kā arī nezāļu ierobežošana burkānu laukos.

BURKĀNU LAPU BLUSIŅA (*Trioza apicalis*)

Burkānu lapu blusiņa bojā burkānu lapas. Atsevišķos sējumos stipras invāzijas gadījumā var būtiski pasliktināt produkcijas kvalitāti (rūgta garša). Pērnā gadā reģiona apsekotajos sējumos ar nelielu izplatību burkānu lapu blusiņas maznozīmīgi bojājumi tika novēroti vien atsevišķos burkānu sējumos. Arī šajā sezonā, tiklīdz iestāsies silts un sauss laiks, sāksies un visu vasaru turpināsies lapu blusiņas lidošana un olu dēšana, kas vairāk kaitēs sējumiem, kuru tuvumā aug skujkoki. Daļēji kaitēkļa sākotnējo savairošanos sējumos var mazināt ar insekticīdiem kodinātas sēklas sēšana.

SLIMĪBAS

SĪPOLU NEĪSTĀ MILTRASA (*Peronospora destructor*)

Sīpolu stādījumos un sējumos plaši izplatīta un sastopama sīpolu slimība. Pie agrīnas inficēšanās var radīt ievērojamus ražas zudumus un ietekmēt ražas kvalitāti. Novērota arī atšķirīga sīpolu izturība pret neīsto miltrasu. Vairāk bojā sīpolu virszemes daļas, bet var inficēties arī pats sīpols. Biežāk reģionā novērota sīpolu veidošanās laikā (AS 43-45). Iepriekšējā gadā apsekotajos laukos sīpolu neīstā miltrasa netika

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Sēlijas reģionam 2020. gadam

konstatēta. Taču šogad, iestājoties slimības attīstībai labvēlīgiem laika apstākļiem (mitrs, mēreni silts laiks +15-22°C), uz sīpolu lokiem neīstās miltrasas pazīmes var parādīties. Slimība postīgāka būs stādījumos, kur sīpoli tiek audzēti vairākus gadus pēc kārtas, no vējiem aizsargātos un sabiezinātos stādījumos un sējumos, kā arī laukos, kur tiek izmantots inficēts stādmateriāls.

SĪPOLU KAKLA PUVE (*Botrytis spp.*)

Slimība novērota katru sezonu un postīgāka ir sīpolu uzglabāšanas laikā noliktavās. Sākumā inficēšanās notiek uz lapām jau veģetācijas beigās pirms ražas novākšanas. Sīpolu kakla puves attīstību un izplatību sekmē vēsi, mitri laika apstākļi un paaugstināts augsnes mitrums sīpolu nobriešanas un novākšanas laikā. Biežāk slimības pazīmes novērojamas pēc pāris mēnešiem uzglabāšanas laikā, it sevišķi tad, ja sīpoli noliktavā ievietoti nepietiekami apžāvēti. Katru gadu ar nelielu izplatību novērotas sīpolu kakla puves bojātas sīpolu galviņas. Tās izplatību uzglabāšanas laikā mazinās šo bojāto sīpolu izvākšana. Savukārt sīpolu kakla puves izplatību stādījumā mazinās vesela stādmateriāla izmantošana, šķirnes izvēle, kā arī sīpolu audzēšanai paredzētās vietas izvēle (mitrās un zemās vietās neaudzēt!).

KAITĒKĻI

SĪPOLU MUŠA (*Delia antiqua*)

Izplatīts un sastopams kaitēklis sīpolu stādījumos ik gadu. Savairojoties masveidā, var radīt ievērojamus bojājumus un samazināt sīpolu ražu. Pēdējo gadu laikā reģiona apsekotajos laukos šī kaitēkļa bojājumi ir nelieli. Pērnā gadā sīpolu mušas bojājumi atsevišķos stādījumos novēroti nedaudz ātrāk, salīdzinot ar 2018. gadu, jūnija pirmajā pusē lapu attīstības laikā. Augu maiņas ievērošana un kodināta sēklas materiāla izmantošana mazinās šī kaitēkļa klātbūtni nākošajā gadā.

SĪPOLU LAKSTU PUSKODE (*Acrolepiopsis assectella*)

Sīpolu stādījumos arī sīpolu lakstu puskode ir bieži novērots kaitēklis. Bojā sīpolu lokus un arī citus sīpolaugus. Lielāku kaitējumu var radīt siltās un sausās vasarās. Iepriekšējā gada sezonā sīpolu lakstu puskodes kāpuru bojājumi apsekotajos stādījumos vairāk novēroti lapu attīstības laikā (AS 15-16) jūnija pirmajā pusē. Taču to bojājumi bija maznozīmīgi un būtisku kaitējumu augiem neradīja. Kaitēkļa izplatību stādījumos mazinās sīpoliem optimālu augšanas apstākļu nodrošināšana un nelielās platībās - arī bojāto augu izraušana un iznīcināšana.

SLIMĪBAS

KRUSTZIEŽU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria spp.*)

Kāpostu stādījumos bieži sastopama slimība. Krustziežu sausplankumainība bojā vairāk ārējās vecākās lapas. Iestājoties slimības attīstībai labvēlīgiem laika apstākļiem (lietains, vējains, silts laiks +20-25°C), inficēšanās biežāk notiek vasaras otrajā pusē. Stipras inficēšanās gadījumā slimība turpina attīstīties arī uzglabāšanas laikā noliktavās. Pēdējo divu gadu laikā reģiona apsekotajos kāpostu stādījumos slimības pazīmes uz lapām ar nelielu izplatību bija novērotas veģetācijas beigās kāpostu galviņas attīstības laikā (AS 49). Slimības izplatību stādījumā mazinās vesela sēklas materiāla izmantošana, augu maiņa un savlaicīga nezāļu ierobežošana.

PELĒKĀ PUVE (*Botrytis cinerea*)

Arī pelēkā puve novērojama un sastopama kāpostu stādījumos katru gadu. Sākumā inficēšanās notiek uz lauka, vēlāk slimība bojā kāpostus uzglabāšanas laikā. Postīgāka agras inficēšanās gadījumā, kad var radīt nozīmīgus ražas zudumus. Iestājoties slimības attīstībai labvēlīgiem laika apstākļiem (mitrs, mēreni silts laiks +20-25°C), inficēšanās notiks stādījumos, kur augi mehāniski bojāti gan kaplējot, gan izmantojot tehniku, kā arī kaitēkļu, krusas un putnu radīto bojājumu stādījumos. Vēlāk infekcijas izplatība un attīstība notiek uzglabāšanas laikā. Pēdējo gadu laikā biežāk apsekotajos stādījumos pelēkās puves pazīmes novērojamas veģetācijas beigās galviņas attīstības laikā (AS 49). Arī šogad slimība izplatīsies vairāk stādījumos, kur veģetācijas periodā augiem netiks nodrošināti optimāli augšanas apstākļi, kā arī netiks veikta savlaicīga kaitēkļu ierobežošana stādījumā. Savukārt slimības izplatību glabāšanas laikā mazinās saudzīga ražas novākšana un šķirošana, atlasot slimību un kaitēkļu bojātās galviņas pirms ievietošanas noliktavās, un optimālu glabāšanas apstākļu nodrošināšana jau no paša uzglabāšanas sākuma.

KAITĒKĻI

KĀPOSTU BALTENIS (*Pieris brassicae*)

Kāpostu baltenis izplatīts un bieži sastopams kāpostu stādījumos ik gadu. Savairojoties masveidā, var radīt ievērojamus bojājumus un pasliktināt ražas kvalitāti. Pirmie kāpostu tauriņi pērnā gada apsekotajos stādījumos novēroti lapu attīstības laikā (AS 13-15) maija otrajā pusē. Un kaitēkļa kāpuru radītie bojājumi kāpostu laukos bija maznozīmīgi. Kāpostu balteņa izplatību mazinās krustziežu dzimtas nezāļu ierobežošana stādījumā un lauka malās.

KĀPOSTU CEKULKODE (*Plutella maculipennis*)

Pēdējo gadu laikā kāpostu stādījumos ļoti izplatīts kaitēklis. Bojā jaunās lapas. Siltie laika apstākļi veicina kaitēkļa savairošanos. Stipras invāzijas gadījumā var radīt nozīmīgus bojājumus īpaši agrajiem kāpostaugu stādījumiem. Pirmie kāpostu cekulkodes tauriņi apsekotajos stādījumos iepriekšējā gadā tika novēroti maija otrajā pusē lapu attīstības laikā (AS 14-15). Silts laiks bija piemērots to aktīvai lidošanai, kas turpinājās vēl līdz jūnija beigām. Savukārt pirmie kāpuru bojājumi apsekotajos kāpostu laukos novēroti maija beigās, jūnija sākumā, kas ir nedaudz agrāk, salīdzinot ar 2018. gadu. Uz kāpostu lapām kaitēkļa kāpuri un kūniņas bija sastopami visu jūniju līdz galviņu veidošanās sākumam. Augu maiņas ievērošana, krustziežu dzimtas nezāļu ierobežošana, dzelteno līmes vairogu izvietošana un augsnes dziļāšana pēc ražas novākšanas mazinās kāpostu cekulkodes izplatību kāpostu stādījumos.

KĀPOSTU AGRĀ MUŠA (*Delia brassicae*)

Arī kāpostu muša stādījumos sastopama katru sezonu. Mēreni silts laiks sekmē kaitēkļa savairošanos. Kāpostu agrās mušas kāpuri lielāku kaitējumu var radīt jauniem, tikko izstādītiem, dēstiem. Pēdējo gadu laikā apsekotajos laukos kāpostu mušas izplatība ir neliela un nerada būtiskus bojājumus. Arī iepriekšējā gadā kaitēkļa kāpuru bojājumi ar nelielu izplatību tika novēroti jūnija sākumā lapu attīstības laikā (AS 19). Kaitēkļa konstatēšanai un daļēji arī ierobežošanai kāpostu stādījumos var izvietot dzeltenos līmes vairokus. Augu maiņas ievērošana, sekla rušināšana veģetācijas periodā un nezāļu ierobežošana mazinās kaitēkļa sastopamību kāpostu stādījumos.

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Sēlijas reģionam 2020.
gadam